

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ СУДОМ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ ЩОДО ПРИТЯГНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ МІГРАЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

APPLIED ASPECTS OF COURT RESOLUTION OF ADMINISTRATIVE CASES REGARDING BRINGING SUBJECTS OF MIGRATION OFFENSES TO JUSTICE

Гаврік Р. О.

Кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна
ORCID: 0000-0003-1557-0594

Владовська К. П.

Докторка філософії з права,
доцентка кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна
ORCID: 0000-0003-3857-9292

Roman Havrik

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Constitutional, Administrative and Financial Law,
Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law,
Khmelnytskyi, Ukraine

Kateryna Vladovska

PhD in Law,
Associate Professor at the Department of Constitutional, Administrative and Financial Law,
Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law,
Khmelnytskyi, Ukraine

В науковій статті авторський колектив провів наукове дослідження прикладних аспектів вирішення судом адміністративних справ щодо притягнення суб'єктів міграційних правопорушень до відповідальності. У науковій статті вказано, що здійснення таких заходів юридичної відповідальності за вчинення іноземцем чи особою без громадянства міграційного правопорушення як примусове повернення, примусове видворення, реадмісія, скорочення строку тимчасового перебування на території України та заборона в'їзду на територію України відбувається міграційними та прикордонними підрозділами, а в окремих випадках – органами Служби безпеки України. Примусове видворення іноземця чи особи без громадянства здійснюється відповідним міграційним, прикордонним підрозділом, підрозділом служби безпеки на підставі прийнятого ними рішення, при цьому за своєю правовою природою примусове видворення є інститутом міграційного права, непоіменоване у Кодексі України про адміністративні правопорушення адміністративне стягнення, правовий наслідок вчинення іноземцем чи особою без громадянства міграційного правопорушення. Виходячи із судової практики, можемо констатувати, що примусове видворення є можливим у разі ухилення від виїзду після прийняття рішення про повернення або наявності обґрунтованих підстав вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилитимуться від виконання такого рішення. Рішення про примусове видворення повинне забезпечувати необхідний баланс між несприятливим наслідками для прав, свобод та інтересів іноземця і цілям, на досягнення яких спрямоване це рішення, а втручання у його права по відношенню до тих цілей, на досягнення яких прийнято спірне рішення повинне бути пропорційним. При цьому, обставини воєнного стану, викликані повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, у разі наявності реальної загрози для життя, здоров'я, безпеки та свободи іноземця чи особи без громадянства, унеможливають здійснення примусового видворення. У разі формального застосування положень міграційного законодавства при прийнятті рішення про примусове видворення без доведення, що перебування іноземця на території України без підтвердження відповідного права уповноваженими органами, до того ж діяльність

яких у відповідному напрямку в умовах воєнного стану обмежена, не призводить до порушення прав та інтересів громадян України, є підставою для визнання такого рішення протиправним та його скасування.

Ключові слова: адміністративне судочинство; юридична відповідальність; міграційне правопорушення; суб'єкт міграційного правопорушення; адміністративна справа; адміністративний суд; примусове видворення.

In the scientific article authors conducted a scientific study of applied aspects of the court's resolution of administrative cases regarding the holding of subjects of migration offenses accountable. The scientific article indicates that the implementation of such measures of legal liability for the commission of a migration offense by a foreigner or a stateless person as forced return, forced expulsion, readmission, reduction of the period of temporary stay in the territory of Ukraine and prohibition of entry into the territory of Ukraine is carried out by migration and border units, and in some cases - by the bodies of the Security Service of Ukraine. The forced expulsion of a foreigner or a stateless person is carried out by the relevant migration, border unit, security service unit on the basis of the decision made by them, while by its legal nature, forced expulsion is an institution of migration law, an administrative penalty not named in the Code of Ukraine on Administrative Offenses, a legal consequence of the commission of a migration offense by a foreigner or a stateless person. Based on case law, we can state that forced expulsion is possible in case of evasion of departure after the decision on return has been made or there are reasonable grounds to believe that a foreigner or a stateless person will evade the execution of such a decision. The decision on forced expulsion must ensure the necessary balance between the adverse consequences for the rights, freedoms and interests of a foreigner and the goals that this decision is aimed at achieving, and the interference with his rights in relation to those goals that the disputed decision was made to achieve must be proportional. At the same time, the circumstances of martial law caused by the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine, in the event of a real threat to the life, health, security and freedom of a foreigner or a stateless person, make it impossible to carry out forced expulsion. In the case of formal application of the provisions of migration legislation when making a decision on forced expulsion without proving that the stay of a foreigner on the territory of Ukraine without confirmation of the relevant right by authorized bodies, whose activities in the relevant direction are limited under martial law, does not lead to a violation of the rights and interests of citizens of Ukraine, this is grounds for recognizing such a decision as unlawful and its cancellation.

Key words: administrative proceedings; legal liability; migration offense; subject of migration offense; administrative case; administrative court; forced expulsion.

ВСТУП

У сучасному світі питання міграції набувають все більшої актуальності, що зумовлює необхідність ефективного правового регулювання у цій сфері. Одним із ключових аспектів є вирішення питання щодо притягнення суб'єктів міграційних правопорушень до відповідальності, в тому числі через застосування такої форми юридичної відповідальності як вислання. Останнє визначається як усі можливі заходи, які вчиняються державою і самим іноземцем або особою без громадянства для повернення в країну громадянства (постійного чи попереднього перебування) у разі відсутності або втрати законних підстав для перебування в державі або в разі виникнення інших підстав для повернення або передачі їх в іншу країну, в тому числі процедури добровільного повернення, примусового повернення, екстрадиції та реадмісії, примусового видворення [1]. Правовою основою для примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі території України є стаття 30 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», а також спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України та Служби безпеки України від 23 квітня 2002 року № 353/271/150, а також окремі статті Кодексу адміністративного судочинства України, якими визначені процесуальні аспекти застосування примусового видворення. В лютому 2023 року інститут примусового

видворення був істотно реформований, зокрема були посилені повноваження міграційних, прикордонних та безпекових підрозділів і послаблені повноваження адміністративного суду, який наразі здійснює вирішення справ про оскарження рішень про примусове видворення, а не самостійно приймає такі рішення за адміністративним позовом зазначених органів управління міграцією. Вище викладене зумовлює актуальність тематики наукового дослідження.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Проблематика правового регулювання притягнення до юридичної відповідальності суб'єктів міграційних правопорушень досліджувалася рядом науковців – представників адміністративно-правової доктрини. Ці науковці дослідили питання правової природи вислання іноземців за межі території України, в тому числі здійснення добровільного та примусового повернення, примусового видворення (С. М. Гусаров [2], С. С. Єсімов [3], М. В. Ковалів [3], О. Ю. Салманова [2], Р. Л. Сопільник [3]), визначення правової природи вислання як заходу юридичної відповідальності суб'єкта міграційного правопорушення (А. М. Сівер [4]), в тому числі примусового повернення та примусового видворення (О. В. Балуєва [5], Н. П. Демчик [6], Р. А. Мартьянова [5]), процесуальних аспектів здійснення примусового повернення (О. В. Балуєва [5], Н. П. Демчик [6], Р. А. Мартьянова [5]), примусового видворення в Україні (Н. П. Демчик [6], В. І. Палько [7]),

вирішення справ про міграційні правопорушення в адміністративному судочинстві (С. М. Гусаров [2], С. С. Єсімов [3], С. Д. Карнаушенко [8], П. І. Сало [9], А. М. Сівер [10], Р. Л. Сопільник [3]). В той же час, питання правової природи примусового видворення в контексті змін, внесених в лютому 2023 року, не отримали належного дослідження, що додатково підтверджує актуальність тематики прикладних аспектів вирішення судом адміністративних справ щодо притягнення суб'єктів міграційних правопорушень до відповідальності.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою цієї наукової статті є наукове дослідження прикладних аспектів вирішення судом адміністративних справ щодо притягнення суб'єктів міграційних правопорушень до відповідальності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Емпіричний метод надав можливість зібрати необхідні дані для вивчення проблематики прикладних аспектів вирішення судом адміністративних справ щодо притягнення суб'єктів міграційних правопорушень до відповідальності. Метод спостереження дозволив опрацювати праці українських науковців щодо визначення питання визначення примусового видворення як заходу відповідальності суб'єктів міграційних правопорушень. Для виведення особливостей правової природи примусового видворення як заходу відповідальності суб'єктів міграційних правопорушень застосовано спеціально-юридичний метод наукового дослідження. Через поєднання цих методів стаття пропонує комплексне розуміння вище вказаної проблеми.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» нелегальні мігранти та інші іноземці та особи без громадянства, які вчинили кримінальні, адміністративні або інші правопорушення, несуть відповідальність відповідно до закону. У разі відсутності або втрати підстав для законного перебування в Україні іноземці та особи без громадянства можуть нести такі види юридичної відповідальності, крім адміністративної та кримінальної: скорочення строку тимчасового перебування на території України (ст. 24 Закону), примусове повернення (ст. 26 Закону) та примусове видворення (ст. 30 Закону), видача (ст. 27 Закону), реадмісія (ст. 29 Закону) і заборона в'їзду на територію України (ст. 13 Закону) [1]. Вище викладені заходи юридичної відповідальності охоплюються поняттям «видалення», а також «вислання» (останній термін включає в себе також таке поняття як добровільне повернення) [2, с. 168; 4, с. 90]. При цьому, здійснення таких заходів юридичної відповідальності як примусове

повернення, примусове видворення, реадмісія, скорочення строку тимчасового перебування на території України та заборона в'їзду на територію України відбувається міграційними та прикордонними підрозділами, а в окремих випадках – органами Служби безпеки України.

До лютого 2023 року особливе місце серед цих заходів відігравало примусове видворення, яке у адміністративно-правовій доктрині розглядалося як: правовий наслідок порушення ними законодавства з прикордонних питань, яке реалізується органами охорони державного кордону або міграційної служби на підставі судового рішення, яке приймається на основі відповідного адміністративного позову [10]; адміністративно-правовий примусовий захід, який полягає у винесенні компетентним органом або судом рішення про позбавлення іноземця чи особи без громадянства права перебувати в Україні із зобов'язанням залишити її межі [7, с. 9]; адміністративно-правовий захід, що застосовується органами прикордонної, міграційної служби, СБУ відповідно до рішення адміністративного суду [5, с. 91]; виокремлена сукупність матеріальних і процесуальних норм, що регулюють особливий вид однорідних суспільних відносин у міграційній сфері та стосується застосування примусового повернення та примусового видворення як взаємопов'язаних заходів адміністративного примусу до іноземців та осіб без громадянства [6, с. 88]; вид адміністративного стягнення, що застосовується до іноземців або осіб без громадянства, сутність якого полягає в тому, що іноземець на підставі постанови позбавлений права перебувати на території України і зобов'язаний покинути територію України у встановлений термін [3, с. 237]. Як бачимо примусове видворення іноземця чи особи без громадянства здійснюється відповідним міграційним або прикордонним підрозділом, але не на підставі прийнятого ними рішення, а відповідно до ухваленого адміністративним судом (відповідно до правил адміністративної юрисдикції – місцевим загальним судом за місцезнаходженням відповідного органу) рішення за адміністративним позовом цих підрозділів. При цьому, за своєю правовою природою примусове видворення є інститутом міграційного права, непоіменоване у Кодексі України про адміністративні правопорушення адміністративне стягнення, правовий наслідок вчинення іноземцем чи особою без громадянства міграційного правопорушення. З іншого боку, вживання в законодавстві терміну «примусове видворення» чітко вказує на примусовий порядок реалізації видворення і не будуть виникати протиріччя в розумінні тих чи інших термінів суб'єктами правозастосовчої діяльності [8, с. 290].

Процесуальні особливості вирішення адміністративних справ про примусове видворення

визначені ст. 288 Кодексу адміністративного судочинства, а саме: такі справи вирішуються за обов'язкової участі іноземця (особи без громадянства) протягом десяти днів з дня подання відповідного адміністративного позову [11; 12]. За процесуальним законодавством України всі без винятку спори щодо перебування іноземців та осіб без громадянства на території України належать до малозначних адміністративних справ з відповідними правовими наслідками щодо процесуального порядку їх розгляду та вирішення [9, с. 218]. В той же час, в лютому 2023 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України», яким істотно змінено правову природу примусового провадження. Відповідно до чинної редакції ст. 30 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» рішення про примусове видворення тепер приймається не судом, а органом прикордонної, міграційної служби чи СБУ. Адміністративний суд втратив повноваження вирішувати справи про примусове видворення, але отримав повноваження вирішувати справи про скасування рішень про примусове видворення у зв'язку із їх протиправністю [1; 13]. В іншому – правова природа примусового видворення залишилася без змін.

Аналіз адміністративних справ про скасування рішень про примусове видворення дозволяє виділити ще декілька елементів правової природи примусового видворення.

Як зазначає Луцький міськрайонний суд Волинської області у своєму рішенні від 17 квітня 2024 року у справі № 161/6918/24, примусовому видворенню іноземця чи особи без громадянства передують дві обставини: а) прийняття рішення відповідним компетентним органом про примусове повернення; б) ухилення від виїзду після прийняття рішення про повернення або наявність обґрунтованих підстав вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилятимуться від виконання такого рішення. Тобто, обов'язковим є попереднє прийняття вказаними органами рішення про примусове повернення. Цей висновок впливає із правової позиції Верховного Суду, викладеної у постанові від 28 лютого 2019 року у справі № 754/2198/17. Оскільки позивачем порушено законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства, останній проживав на території України після закінчення встановленого терміну його перебування, рішення про примусове повернення до країни походження чи третьої країни не виконане, що ним не заперечується, а також враховуючи відсутність обмежень і заборон на примусове видворення позивача, передбачених положеннями Законом України «Про правовий статус

іноземців та осіб без громадянства», суд приходить до висновку, що оскаржуване рішення про примусове видворення з України було прийняте правомірно [14]. У рішенні Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 25 лютого 2025 року у справі № 686/4237/25 вказано, що вирішуючи питання щодо примусового видворення іноземця, уповноважені органи зобов'язані враховувати не лише обставини, які визначаються Законом як підстави для можливості примусового видворення іноземця, а і інші обставини, які мають значення для прийняття обґрунтованого та виваженого рішення, яке б, зокрема, забезпечувало необхідний баланс між несприятливим наслідками для прав, свобод та інтересів іноземця і цілям, на досягнення яких спрямоване це рішення. Зважаючи на те, що судом було встановлено, що позивач, перебуваючи на території України, проживає зі своєю матір'ю, яка є громадянкою України, має повнолітнього сина, який також є громадянином України, а тому суд не погоджується з позицією органу міграційної служби як відповідача про те, що примусове видворення іноземця як позивача є пропорційним втручанням у його права по відношенню до тих цілей, на досягнення яких прийнято спірне рішення [15]. В рішенні Дніпровського районного суду м. Києва від 28 квітня 2025 року у справі № 755/3213/25 зазначається, що попри наявність підстав для примусового видворення у зв'язку із відсутністю законних підстав для перебування в Україні іноземця чи особи без громадянства, останні не можуть бути видворені за наявності підстав, що пов'язані із початком війни в Україні, що, в свою чергу, як форс-мажорна обставина, може обмежити право відповідної особи щодо подальшої легалізації перебування на території України у терміни, встановлені Законом та отримання документа, який би надав право на перетин кордону. Вище викладене, а також те, що позивачка є дружиною військовослужбовця, займає активну проукраїнську позицію здійснюючи волонтерську діяльність та допомагаючи Збройним Силам України, а тому на неї розповсюджуються положення ст. 31 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», яка забороняє примусове видворення, оскільки наявність потенційної загрози такій особі опинитись та території росії або її союзників чи інших держав, які не пов'язані законодавчими обмеженнями щодо можливості передачі громадянина рф під юрисдикцію росії, вказує на реальну загрозу для життя, здоров'я, безпеки та свободи позивачки через її переконання. На думку суду, орган міграційної служби приймаючи оскаржуване рішення не врахував та не надав оцінки наведеним вище обставинам та протиправно прийняв рішення про примусове

видворення позивачки, реалізація якого об'єктивно загрожуватиме життю і свободі особи, а тому позов підлягає до задоволення [16]. Схожу правову позицію висловив Деснянський районний суд м. Чернігова у своєму рішенні від 17 липня 2025 року у справі № 750/9149/25, який зазначив, що при прийнятті рішення про примусове видворення має бути дотримано принцип пропорційності, який вимагає встановлення балансу між несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів позивача і цілями, на досягнення яких спрямоване оскаржуване рішення; формальне застосування положень міграційного законодавства без доведення, що перебування іноземця на території України без підтвердження відповідного права уповноваженими органами, до того ж діяльність яких у відповідному напрямку в умовах воєнного стану обмежена, не призводить до порушення прав та інтересів громадян України, є підставою для визнання такого рішення протиправним та його скасування [17].

ДИСКУСІЯ

На жаль, питання правової природи примусового видворення в контексті змін, внесених в лютому 2023 року, не отримали належного дослідження, що додатково підтверджує актуальність тематики прикладних аспектів вирішення судом адміністративних справ щодо притягнення суб'єктів міграційних правопорушень до відповідальності.

ВИСНОВКИ

На підставі вище викладеного наукового дослідження, можемо визначити, що здійснення таких заходів юридичної відповідальності за вчинення іноземцем чи особою без громадянства міграційного правопорушення як примусове повернення, примусове видворення, реадмісія, скорочення строку тимчасового перебування на території України та заборона в'їзду на територію України відбувається міграційними та прикордонними підрозділами, а в окремих випадках – органами

Служби безпеки України. Примусове видворення іноземця чи особи без громадянства здійснюється відповідним міграційним, прикордонним підрозділом, підрозділом служби безпеки на підставі прийнятого ними рішення, при цьому за своєю правовою природою примусове видворення є інститутом міграційного права, непоіменоване у Кодексі України про адміністративні правопорушення адміністративне стягнення, правовий наслідок вчинення іноземцем чи особою без громадянства міграційного правопорушення. Виходячи із судової практики, можемо констатувати, що примусове видворення є можливим у разі ухилення від виїзду після прийняття рішення про повернення або наявності обґрунтованих підстав вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилитимуться від виконання такого рішення. Рішення про примусове видворення повинне забезпечувати необхідний баланс між несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів іноземця і цілям, на досягнення яких спрямоване це рішення, а втручання у його права по відношенню до тих цілей, на досягнення яких прийнято спірне рішення повинне бути пропорційним. При цьому, обставини воєнного стану, викликані повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, у разі наявності реальної загрози для життя, здоров'я, безпеки та свободи іноземця чи особи без громадянства, унеможливають здійснення примусового видворення. У разі формального застосування положень міграційного законодавства при прийнятті рішення про примусове видворення без доведення, що перебування іноземця на території України без підтвердження відповідного права уповноваженими органами, до того ж діяльність яких у відповідному напрямку в умовах воєнного стану обмежена, не призводить до порушення прав та інтересів громадян України, є підставою для визнання такого рішення протиправним та його скасування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Pro pravovyi status inozemtsiv ta osib bez hromadianstva: Zakon Ukrainy vid 22 veresnia 2011 roku № 3773-VI (iz nastupnyimi zminamy ta dopovnenniamy) [On the legal status of foreigners and stateless persons: Law of Ukraine of September 22, 2011 № 3773-VI (with subsequent amendments and additions)]. *zakon.rada.gov.ua*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> [In Ukrainian].
2. Husarov, S. M., Komziuk, A. T., & Salmanova O. Yu. (2016). *Mihratsiine pravo Ukrainy* [Migration law of Ukraine]. In S. M. Husarov (Ed.). Kharkiv: Dim reklamy [In Ukrainian].
3. Sopilnyk, R. L., Kovaliv, M. V., & Yesimov, S. S. (2023). *Mihratsiine pravo Ukrainy* [Migration law of Ukraine]. Lviv: SPOLOM [In Ukrainian].
4. Havrik, R. O., & Siver, A. M. (2020). Do pytannia pro vyznachennia osnovnykh poniat z pytan vyslannia inozemtsiv ta osib bez hromadianstva prykordonnyimi ta mihratsiynymi orhanamy [On the issue of defining the basic concepts on the expulsion of foreigners and stateless persons by border and migration authorities]. *Proceedings from: Pravovi zasady orhanizatsii ta zdiisnennia publichnoi vlady: III Mizhnarodna nauково-praktychna internet-konferentsiia, prysviachena svitlii pamiaty doktora yurydychnykh nauk, profesora, akademika-zasnovnyka NAPrNU, pershoho Holovy Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Leonida Petrovycha Yuzkova – Legal principles of organization and implementation of public power: III International scientific and practical internet conference dedicated to the memory of the Doctor of Law, Professor, Academician-founder of the National Academy of Sciences of Ukraine, the first*

Chairman of the Constitutional Court of Ukraine Leonid Petrovich Yuzkov (Khmelnyskyi, March 2, 2020) (pp. 87-91). Khmelnytskyi: KhUUP Publ, [In Ukrainian].

5. Baluieva, O. V., Martianova, R. A. (2021). Orhanizatsiino-pravovyi mekhanizm zastosuvannia prymusovoho povernennia ta prymusovoho vydvorennia inozemtsiv ta osib bez hromadianstva [Organizational and legal mechanism of the application of forced return and forced expulsion of foreigners and stateless persons]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia Derzhavne upravlinnia – Scientific notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public administration*, 32, 2, 87-92. <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.2/015> [In Ukrainian].

6. Demchyk, N. P. (2023). Prymusove povernennia i vydvorennia inozemtsiv ta osib bez hromadianstva orhanamy Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Forced return and expulsion of foreigners and stateless persons by the bodies of the State Border Guard Service of Ukraine]. Khmelnytskyi: PP Manuskrypt [In Ukrainian].

7. Palko, V. I. (2005). Administratyvno-pravove rehuliuвання vydvorennia za mezhi Ukrainy inozemtsiv ta osib bez hromadianstva [Administrative and legal regulation of the expulsion of foreigners and stateless persons outside Ukraine]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kharkiv [In Ukrainian].

8. Karnaushenko, S. D. (2023). Administratyvne sudochynstvo shchodo prymusovoho vydvorennia inozemtsiv [Administrative legal proceedings regarding the forced expulsion of foreigners]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and comparative jurisprudence*, 3, 288-292. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.52> [In Ukrainian].

9. Salo, P. I. (2024). Dyskusiiini pytannia poriadku rozghliadu administratyvnykh sprav za uchastiu inozemtsiv v Ukraini [Discussion issues of the procedure for considering administrative cases with the participation of foreigners in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriia Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Series*, 2, 81, 215-221. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.33> [In Ukrainian].

10. Havrik, R., & Siver, A. (2019). Osoblyvosti vyrishennia sprav shchodo zatrymanna i prymusovoho vydvorennia inozemtsiv ta osib bez hromadianstva za uchastiu sluzhbovykh osib Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Peculiarities of resolving cases on the detention and forced expulsion of foreigners and stateless persons with the participation of officials of the State Border Guard Service of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia Yurydychni nauky – Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Legal Sciences Series*, 4. <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/legal/article/view/306>. <https://doi.org/10.32453/2.vi4.306> [In Ukrainian].

11. Pro pravovyi status inozemtsiv ta osib bez hromadianstva: Zakon Ukrainy vid 22 veresnia 2011 roku № 3773-VI (iz nastupnymy zminamy ta dopovnenniamy stanom na 05.02.2023 roku) [On the legal status of foreigners and stateless persons: Law of Ukraine of September 22, 2011 № 3773-VI (with subsequent amendments and additions as of February 5, 2023)]. zakon.rada.gov.ua. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17/ed20230205#Text> [In Ukrainian].

12. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy vid 6 lypnia 2005 roku (iz nastupnymy zminamy ta dopovnenniamy stanom na 06.11.2022 roku) [Code of Administrative Procedure of Ukraine of July 6, 2005 (with subsequent amendments and additions as of November 6, 2022)]. zakon.rada.gov.ua. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20221106#Text> [In Ukrainian].

13. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy vid 6 lypnia 2005 roku № 2747-IV (iz nastupnymy zminamy ta dopovnenniamy) [Code of Administrative Procedure of Ukraine dated July 6, 2005 № 2747-IV (with subsequent amendments and supplements)]. zakon.rada.gov.ua. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [In Ukrainian].

14. Rishennia Lutskoho miskraionnogo sudu Volynskoi oblasti vid 17 kvitnia 2024 roku u spravi № 161/6918/24 [Decision of the Lutsk City District Court of Volyn Region dated April 17, 2024 in case No. 161/6918/24]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified State Register of Court Decisions*. <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/118407358> [In Ukrainian].

15. Rishennia Khmelnytskoho miskraionnogo sudu Khmelnytskoi oblasti vid 25 liutoho 2025 roku u spravi № 686/4237/25 [Decision of the Khmelnytskyi City District Court of Khmelnytskyi Region dated February 25, 2025 in case No. 686/4237/25]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified State Register of Court Decisions*. <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/125381955> [In Ukrainian].

16. Rishennia Dniprovskoho raionnogo sudu m. Kyieva vid 28 kvitnia 2025 roku u spravi № 755/3213/25 [Decision of the Dniprovskyi District Court of the city of Kyiv dated April 28, 2025 in case No. 755/3213/25]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified State Register of Court Decisions*. <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/126918939> [In Ukrainian].

17. Rishennia Desnianskoho raionnogo sudu m. Chernihova vid 17 lypnia 2025 roku u spravi № 750/9149/25 [Decision of the Desnyanskyi District Court of Chernihiv dated July 17, 2025 in case No. 750/9149/25]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified State Register of Court Decisions*. <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/128928293> [In Ukrainian].